

A 1915/UKK

Käsittelijä Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee
jäsenehdotusta
Pohjoismaiden kansanopistojen välisen yhteistyön edistämisestä

Ehdotus

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se edistää Pohjoismaiden kansanopistojen välistä yhteistyötä pohjoismaisten naapurikielten sekä Pohjoismaiden kulttuurin ja demokratian vahvistamiseksi.

Taustaa

Kansanopistot saivat alkunsa Tanskasta mutta levisivät myöhemmin muihin Pohjoismaihin. Ne ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksia, joissa tavalliset kansalaiset voivat oppia yhteiskuntaan osallistumiseen tarvittavia taitoja.

Kansanopistoja on ollut Pohjoismaissa jo yli 170 vuoden ajan, joten perinteet ovat pitkät. Pohjoismailla on monia yhteisiä arvoja ja näkemyksiä, kuten elämä demokraattisessa yhteiskunnassa aikana, jolloin diktatuurit ja yksipuoluejärjestelmät yleistyivät maailmalla. Myös kestävässä kehityksessä ja vihreämmän maailman luomisessa onnistutaan parhaiten toimimalla yhtenä rintamana. Lisäksi on tärkeää pitää kiinni pohjoismaisten naapurikielten eli ruotsin, norjan ja tanskan muodostamasta yhteisöstä. Maitamme yhdistävät siis monet asiat. Edellä mainitut näkökulmat sisältyvät myös Pohjoismaiden ministerineuvoston visioon, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue.

Pohjoismaisten naapurikielten ymmärtäminen aiheuttaa haasteita etenkin nuorille, jotka käyttävät yhä enemmän englantia kohdatessaan toisia pohjoismaalaisia nuoria, vaikka ovatkin kiinnostuneita pohjoismaisista kielistä. Edistämällä Pohjoismaiden kansanopistojen välistä yhteistyötä meillä on mahdollisuus oppia lisää toistemme kulttuureista, mikä auttaa myös parantamaan kielten ymmärtämistä.

Keskiryhmä ehdottaa, että osana Pohjoismaiden kansanopistojen välisen yhteistyön edistämistä perustetaan vaihto-ohjelma, joka on tarkoitettu sekä kansanopistojen opiskelijoille että työntekijöille. Ohjelma helpottaisi opiskelijoiden osallistumista

muiden Pohjoismaiden kansanopistojen opetukseen sekä fyysisesti että virtuaalisesti. Se tarjoaisi mahdollisuuden saada tietoa muiden maiden historiasta, kielistä ja kirjallisuudesta.

Vaihto-ohjelman tulisi myös tarjota kansanopistojen työntekijöille mahdollisuus opettaa muiden Pohjoismaiden kansanopistoissa. Siten ruotsalaisen kansanopiston opettaja saisi mahdollisuuden opettaa vaikkapa norjalaisessa kansanopistossa esimerkiksi ruotsalaista kirjallisuutta, musiikkia tai teatteria.

Pohjoismaiden ministerineuvoston useiden eri tukijärjestelmien tilalle tuli vuonna 2004 tarkistettu Nordplus-ohjelma, joka on jaettu viiteen alaohjelmaan. Sitä ennen Pohjoismaiden ministerineuvosto tuki pohjoismaisia kansanopistoja kahdella tavalla:

- Kansanopistot, kansanopistojärjestöt ja opintoliitot voivat hakea hanketukea yhteensä 4 miljoonan Tanskan kruunun erästä yhteispohjoismaisiin hankkeisiin ja pohjoismais-baltialaisiin hankkeisiin.
- Yksittäiset opiskelijat voivat hakea tukea opiskeluun toisen Pohjoismaan kansanopistossa yhteensä 1,8 miljoonan Tanskan kruunun suuruisesta stipendijärjestelmästä. Stipendin tuli tasata pohjoismaisten kansanopistojen välillä olevia asumis-, ruoka- ja matkakustannusten eroja.

Vuosina 1998–2003 tukea haki vuosittain 400–500 opiskelijaa, joista sitä myönnettiin noin 300:lle vuodessa.

Vuodesta 2004 lähtien kansanopistojen opiskelijat ja kansanopistojärjestöt on ohjattu kääntymään Nordplus Vuxen -ohjelman puoleen. Kansanopisto-opiskelijat voivat hakea liikkuvuusmäärärahoja Nordplus Vuxen -ohjelmasta, mutta se edellyttää kahden kansanopiston välillä organisoitua opiskelijavaihtoa. Toisin sanoen, jos opiskelija haluaa opiskella toisen Pohjoismaan kansanopistossa, hänellä täytyy olla opiskelupaikka oman maansa kansanopistossa, joka toivon mukaan tai opiskelijan inspiroimana hakee määrärahoja toisen Pohjoismaan kansanopiston kanssa tehtävää vaihtoa varten. Henkilö, joka haluaa opiskella toisen maan kansanopistossa, ei siis voi itse hakea tukea Nordplus Vuxen -ohjelmasta vaihdon aiheuttamiin lisäkustannuksiin. Nordplus Vuxen on tarkoitettu ensisijaisesti oppilaitosten väliseen opiskelijavaihtoon eikä yksittäisten opiskelijoiden opiskeluun toisessa Pohjoismaassa sijaitsevassa kansanopistossa.

Ehdotus on ollut lausunnolla/kuultavana Pohjoismaisessa kansanopistoneuvostossa, joka tukee ehdotusta kokonaisuudessaan. Pohjoismainen kansanopistoneuvosto arvostaa etenkin sitä, että mahdollisuus Pohjoismaiden kansanopistojen väliseen opettajavaihtoon on tuotu esiin. Myös opiskelijoiden/oppilaiden vaihto on arvokasta ja sitä tulee helpottaa. Opettajavaihdon myötä kansanopiston opetusta voidaan laajentaa selkeän pohjoismaisen ulottuvuuden avulla huomattavasti pienemmällä käytännön järjestelyillä.

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että Pohjoismaiden kansanopistojen välistä yhteistyötä lisätään huomattavasti. Se antaisi

mahdollisuuden kartuttaa tietoa muista Pohjoismaista sekä eri aiheiden ja alojen sisällöistä. Samalla varmistettaisiin, että pohjoismaalaiset voivat myös jatkossa viestiä keskenään pohjoismaisilla naapurikielillä.

Valiokunnan näkemykset

Pohjoismaiden neuvosto suositti vuonna 2019 Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että se avaa Pohjoismaiden kansanopisto-opiskelijoille mahdollisuuden hakea henkilökohtaista tukea Nordplus Vuxen -ohjelmasta lisäkustannuksiin, joita kansanopiston kurssikokonaisuuden suorittaminen toisessa Pohjoismaassa aiheuttaa. Pohjoismaiden ministerineuvosto totesi vastauksessaan suositukseen seuraavaa: *Nordplusin tavoitteen perusteella Pohjoismaiden ministerineuvosto ei halua tällä hetkellä muuttaa ohjelman peruseräjänteitä ja käynnistää uusien hakijaryhmien henkilökohtaista hakua. Tällainen muutos kasvattaisi myös huomattavasti ohjelman hallinnollisia kuluja.*

Kun koulutus- ja tutkimusministerineuvoston oli aika päättää Nordplusin uudesta ohjelmakaudesta 2023–2027, ohjelmasta laadittiin arviointi, jossa mainittiin kansanopisto-opiskelijoiden mahdollisuudet hakea henkilökohtaista tukea arvioijien kuitenkin ottamatta kantaa itse asiaan. Ministerineuvoston päättämään uuteen ohjelmasiikirjaan ei tehty muutoksia, jotka antaisivat yksittäisille kansanopisto-opiskelijoille mahdollisuuden hakea määrärahoja Nordplusista.

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta tukee sen vuoksi keskiryhmän ehdotusta parantaa Pohjoismaiden kansanopistojen välistä yhteistyötä perustamalla erityisen tukijärjestelmän opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuuden edistämiseksi. Pohjoismaiden kansanopistoneuvosto ja kansalliset yhteistyöjärjestöt voisivat vastata järjestelmän hallinnoinnista.

Valiokunta katsoo, että eroavuuksistaan huolimatta kaikkien Pohjoismaiden kansanopistojen tavoitteena on edistää aktiivista kansalaisuutta ja uskoa siihen, että kaikkien kansalaisten sivistyksellä ja koulutuksella on ratkaiseva merkitys hyvinvointivaltion positiiviselle kehitykselle. Kansanopistot eroavat merkittävästi muista oppilaitoksista: ne ovat vapaaehtoisia ja riippumattomia, niillä ei ole keskitetysti päätettyjä kurssiohjelmia ja niiden vapaa sivistystyö on suunnattu nuorille ja aikuisille. Se, että annetaan useammalle mahdollisuus opiskella kansanopistossa toisessa Pohjoismaassa, parantaa oman yhteisen historiamme, kulttuurimme, pohjoismaisten kielten ja demokraattisen järjestelmiamme ymmärtämistä sekä integraatiota.

Tukholmassa 24. tammikuuta 2023

Camilla Gunell (ÅSD)

Heidi Viljanen (sd.)

Henrik Møller (S)

Lars Mejern Larsson (S)

May Britt Lagesen (A)

Catarina Deremar (C)

Hafdís Hrönn Hafsteinsdóttir (Frfl)

Kathrine Kleveland (Sp)

Mikko Kinnunen (kesk.)

Outi Alanko-Kahiluoto (vihr.)

Niels Flemming Hansen (KF)

Saara-Sofia Sirén (kok.)

Ville Kaunisto (kok.)

Erling Eidesgaard (Tjóðveldi)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Nordisk frihet (NF)

Riikka Purra (ps.)

Victoria Tiblom (SD)

Helge André Njåstad (FrP)